

Szoboszlai Katalin: Szociális munka 2014

Konferenciaelőadás a Szociális Munka Napján, 2014. november 11.

A Szociális Munka Napja rendkívüli helyet foglal el a szívünkben. Ezen a napon az ország minden részében ünnepek vannak, mely helyeken nem felejtik el megemlégni, mennyire szükséges a szociális munka, és milyen fontos a szociális munkások, a szociális szakemberek jelenléte a társadalomban. Szakmai kultúránk részévé vált a novemberi Szociális Munka Napja. Ebben az évben először szociálismunkás-képzésekben tanuló diákok kezdeményezésének és szervezésének köszönhetően márciusban is volt alkalmunk a Szociális Munka Világnapján felhívni a környezetünkben élők figyelmét a szociális munkára és azokra a társadalmi kérdésekre, melyeket a Szociális Munkások Nemzetközi Szervezete felhívásban tett közzé a 2014. évre.

Két hónappal ezelőtt, amikor elvállaltam a nyitó előadást, azzal a szándékkal tettem, hogy a szociális munka aktuális kérdéseiről, témáiról beszéljek. Ismertek az Esély folyóiratban „*A szociális munka válsága*” vitairat kapcsán napvilágot látott cikkek. A megjelenés után több helyszínen kezdődtek műhelybeszélgetések a témáról, melyek kiváló alkalmak voltak közös gondolkodásra, kérdések feltevésére, a válaszok sokszínűségének megismerésére. Napjainkban, amikor a hírek a szociális ellátások és a gyermekeknek biztosított támogatások jelentős visszavágásáról, a jóléti állam elvetéséről szólnak, akkor ideje végiggondolni, milyen változásokra van szükség annak érdekében, hogy a szociális munka a segítő szakmák között hangsúlyos szakma legyen. Mindeközben ne felejtsük, a szociális munka gyakorlati szakma és tudományos diszciplína, e kettősséget hordozza természeténél fogva, hiszen a szociális munkásoknak érteni kell a társadalom működését, a problémák keletkezését, a környezet erőforrásait, a szociálpolitika válaszait, és fel kell tudni használni a tudást, a készségeket és az értékeket a gyakorlatban.

EMLÉKEZÉS

„Az emlékezés életet ad, s ki tetteiben megemlegettetik, az hallhatatlan lesz.” Kölcsey Ferenc

A Szociális Munka Napján emlékezzünk azokra a kollégákra és barátokra is, akiknek pályája, munkája gazdagította szociálismunka-tudásunkat az oktatásban és a gyakorlatban, és akiknek emlékét iskolák, munkahelyek és a Szociális Szakma Digitális Archívuma is megőrzi. Úgy vélem, akkor, amikor a szociális munka értékválsága előkerül, szükségünk van példaképekre,

azokra a személyekre, akik aktív formálói, sok esetben harcosai voltak a szociális munkának, a képzésnek a keletkezés és a pályára állítás időszakában. Személyük, tetteik, írásaik a szociális munka fejlődésének egy időszakában számottevő volt, segítők és mesterek voltak ők, a mai napon rájuk is gondolunk.

http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/a_szocialis_szakma_digitalis_archivuma

Példaképszemélyeket a jelenben is találunk. Szociális munkások, akik diákok, kollégák, a szolgáltatást igénybe vevők megbecsülését élvezik. Fontos lenne megismerni őket, a szakmai kiválóság példái ők. A „szoclámpás” honlapon elkezdődött a szociális munkás eredettörténetek közlése, amit folytatni kellene.

<http://szoclampas.blog.hu/>

Akik kezdték, és a jelenben végzik a szociális munkát, értékek és elvek nélkül nem tudták és nem tudják végezni munkájukat. Az értékek sajátos külsőt adnak a szociális munkának, olyan jellemzők ezek, melyekre büszkék lehetünk.

Forrás: Szoboszlai Katalin, 2014, saját szerkesztés

A teljesség nélkül: emberek segítése, szabadság, egyenlőség, igazságosság, szolidaritás, tolerancia, emberi jogok, jólét, biztonság, felelőség, lehetőség, együttműködés. Az előbb felsorolt értékek jelentik a szociális munka sajátos arcát. Az értékek érvényesüléséhez az eszközöket a szociális munka környezetében szükséges kialakítani oly módon, hogy mindazokat a tudásokat, szakmai készségeket és kompetenciákat felhasználjuk, amelyek a humánusra alapozva szükség esetén kedvező változást idéznek elő egyéni életekben, családi, közösségi szintereken. Az értékek törekennyé válnak, ha mi magunk időről időre nem erősítjük meg ezeket; a segítő jelleg megkopik, ha nem hangsúlyozzuk az alapelveket és nem állunk ellen minden olyan nyomásnak, ami az alapértékektől távolítja el a szociális munkát és a szakembereket.

A Szociális Munka Napján lényeges kiemelni dióhéjban azokat a momentumokat, amelyek életre hívták a szociális munkát és a szociálismunkás-képzést hazánkban. Az 1980-as években a SZETA a szegénység enyhítésére, a családsegítő központok a családi problémák kezelésére jöttek létre. Ezeknek a szervezeteknek a működése egyet jelentett a szakma újjászületésével, 30 évvel ezelőtt. Néhány évvel később 1989-től, 25 éve, a szociálismunkás-képzés elindulásával megkezdődött a szociális munka professzióvá válása, a szociálismunkások bekapcsolása a szakképzetségek és a munka világába. Közel egy időben, párhuzamos pályán fejlődtek a képzések az iskolákban és a szolgáltatások a praxisban. Érdekeink közös képviselőjére ritkán került sor, a praxis nem vált a képzések megrendelőjévé, és a képzések nem tudták maradéktalanul teljesíteni azoknak a gyakorlati ismereteknek, készségeknek, módszereknek az oktatását, melyekre a szakembereknek és a szolgáltatást igénybe vevőknek szükségük lenne. Az elmúlt 25-30 év elemzésének és egy jövőbeni stratégia felvázolásának

ideje lenne, már csak azért is, mert olyan állami intézkedésekről szólnak a hírek, melyek új pályára állítják a szakképzést és a felsőoktatást, leépítik a biztonsági rendszereket, az állampolgároknak nyújtható szociális, gyermekvédelmi támogatásokat.

AZ ÜNNEPLÉS

A mai nap ünneplésről szól, bár nem felhőtlen az örömünk, amikor tudjuk, mennyire nehéz a szociális munkát jól végezni, mennyire elmaradnak a béreink és a feltételeink a nyugati országokban oktató és praktizáló szakmabeliektől, és mennyire kilátástalan négymillió létminimum alatt élő állampolgár élete az országban. Szükséges, de már nem elég, hogy konferenciát rendezünk, nem is egyet, többet ezen a napon. Fontos, de nem elég, hogy műhelyekben beszélgetünk, hogy munkánkat egyedül vagy a munkahelyi team támogatásával végezzük. Tapasztaljuk, hogyan játssza ki az állam, a kormány az állampolgárokat, hogyan lehetetleníti el a szociális munkát. Ha most nem váltunk, akkor becsapva érzik magukat a szociális munka igénybe vevői, és ellehetetlenül a szociális munka, a szociális munkás.

A mai napot a közösségvállalásra is felhasználhatjuk. Rendezzük dolgainkat. Legyen a szociális munkásoknak olyan szervezete, amelyik befogad minket, részvételünkkel alakítja a szakmai közbeszédet, kinyilvánítja üzeneteinket, partnereket keres a szociális munkához, összekapcsol minket itthon, és becsatol bennünket a szociális munka nemzetközi közegeibe! Én mindezt elvárom a 25 éve létező, néhány tízfős tagsággal rendelkező Szociális Munkások Magyarországi Egyesületétől. Akkor lesz bázisa a szervezetnek, ha csatlakozunk, akkor lesz megjelenése, ha mi is részese akarunk lenni. Szívesen kérdezném az egyesület vezetőjét, mit kíván tenni a szociális munkások bevonására és érdekében.

CSELEKVÉS

Az ünnep jó alkalom arra, hogy megerősítsük szándékainkat, megfogalmazzuk azokat az üzeneteket, melyekkel felhívjuk a figyelmet, melyekhez szövetségeseket keresünk, és amelyek cselekvésekre készítetnek minket.

Az elmúlt 20-25 év a szakma fejlődéséről szólt. Ne hagyjuk, hogy a következő évek hanyatlást, elmúlást hozzanak! A szociális munka szükségessége kétségtelen. 2010-től megfigyelhető, hogy az állam a demokrácia, az alkotmányos jogok, a szociális biztonsági rendszerek számottevő gyengítésével az állami felelősségről az egyéni felelősségre toltta át a hangsúlyokat, ahol kevesebb támogatásra, kevesebb szolgáltatásra, kevesebb szakemberre van

szükség. Miközben a kutatások rendre azt mutatják, nálunk növekszik a legnagyobb mértékben a szegénység, a gyerekszegénység, a közmunka nem vezet vissza a munkaerőpiacra, a jövőtlenség és az apátia a szegregátumokban, a falvakban létező jelenség. A szociális munka definitíve, lényegét tekintve a szegények, a kiszolgáltatottak, a nehéz élethelyzetben élők mellett áll, velük és értük dolgozik, nem kiszolgálója az államnak, hanem szolidaritást kifejező, együttműködő, mindazok érdekében cselekvő, akik egyelőre nem képesek saját erőforrásokból akadályokat leküzdeni, változtatni helyzetükön.

Ideje van a számvetésnek, és ideje van a cselekvésnek! A kettőt egy időben kellene elvégezni a szociális munka tovább élése érdekében. A szociális munkások olyan szakmát képviselnek, amelynek a nyugati országokban bérben és társadalmi pozícióban kifejezett presztízse van. Magyarországon a szociális munkások képzése felsőoktatásban történik alap- és mesterképzésekben. Diplomás szakemberekről beszélünk, akiknek tudását mindenütt elismerik, ahol lényeges minden ember jogainak érvényesülése, ahol a társadalmi felelősség erősebb az egyén önmagáért való felelősségénél, ahol a segítségnyújtás professzió és nem pusztán karitatív tevékenység.

Jusson eszünkbe: *„Az életünk abban a pillanatban ér véget, amikor az igazán fontos dolgokról hallgatni kezdünk.” Martin Luther King*

Hallatnunk kell a hangunkat! Magunkért és a szociális munka igénybe vevőiért. Fel kell használnunk minden eszközt, amivel kreatívan, határozott és egyértelmű üzeneteket fogalmazunk meg, mely üzeneteket cselekvésekre váltunk. A cselekvések skálája széles, idetartozhat: mozgalom indítása, kampányok szervezése, fórumok kialakítása, programok szervezése, videóüzenetek közzététele, ezeknek az üzeneteknek a tevékeny megjelenítése a szociális munkások képzésében és gyakorlatában. A Szociális Munkások Nemzetközi Szövetsége (IFSW) 2013-ban a *„szociális és gazdasági egyenlőség támogatására”* hívta fel a szociális munkások figyelmét, 2014-ben *„szociális és gazdasági krízisek – szociálismunka-megoldások”* került a fókuszba. Fontos lenne, hogy mi, magunk is megfogalmazzuk azt a gondolatot, ami egy éven keresztül vezérfonalat jelentene számunkra a figyelemfelhívásban, a cselekvésben.

Ez a gondolat lehet:

EGYENLŐ JOGOKAT ÉS ESÉLYEKET MAGYARORSZÁG ÁLLAMPOLGÁRAINAK!

Ahhoz, hogy tevékenyek legyünk, szükségünk van szövetségeseinkre szakmán belül és kívül. Szakmán belül nem várhat tovább a képzés és a gyakorlat egyetértése. A szociális munka a terepmunka, a gyakorlat szakmája. Kevesen lesznek kutatók, oktatók, bár tőlük is elvárt magatartás, hogy közük legyen a gyakorlathoz. Ahhoz, hogy a képzés teljesíteni tudja a

gyakorlat igényeit a jelen és a jövő szakembereivel szemben, a praxisnak is meg kell fogalmaznia azokat a tudás-, készség- és módszerbeli kívánalmakat, melyekkel felvértezett szakembereket szeretnének a gyakorlatban.

Nem várhat tovább a szakképzettségek és a munkakörök összehangolása. 25 év után rendet kell tenni a tekintetben, ki dolgozhat szociálismunkás-, családgondozó-, vezető (stb.) munkakörben. Ismeretes, hogy a szabályozás (1/2000-es SzCsM rendelet 3. sz. melléklet) megengedő más szakképzettségek, akár a humán segítő munkát jelentő szakképzettségek esetében is. Mindenki és bárki, egy olyan időszakban, amikor 4 szintje van a szociális munka tanulásának (szakképzés, alapképzés, mesterképzés, doktori képzés), és szociálismunkás oklevelet alap- és mesterképzésben szakképesítést szereztek kapnak. Ők azok, akik mindenhol a világban, nálunk is, képzésben szereznek jogosítványt a szociálismunkás-tevékenységek végzésére. És igen, a felelősségük is ehhez mérten roppant nagy! A szociálismunkás-feladatok hamarabb jelentkeztek nálunk, mint a diplomások a munka világában. Az elődök munkájának elismerése, az értékek továbbvitele a mi dolgunk. A szociális munkás akkor lesz rangos szakember, ha és amennyiben alapfeltételekben egységes: szociálismunkás-szakképzettsége van, szakmai szocializációja a képzésben és a gyakorlatban fejlődik, identitásában éppen úgy ott vannak a szakmai gyökerek, mint a segítő szerep, a humánus, a szociális munka igénybe vevőivel való közös munka.

Ahhoz, hogy megfogalmazzuk az állampolgárok elvárásait a szociálpolitikával, a szociális munkával kapcsolatban, hogy realizáljuk cselekvéseinket, nem várhat tovább a szociális munka kutatásának kibontakozása. A szociális munka területei számtalan lehetőséget kínálnak felmérésekre, vizsgálatokra. Ne gondoljuk, hogy kutatást csak szociológusok végezhetnek, szociális munka mesterszakos diplomával és doktori fokozattal rendelkezők bátran hozzáfoghatnak egy-egy területen vizsgálatokhoz, elemzésekhez, a szociális munka gyakorlati területeinek, a képzéseknek új tapasztalatok, ismeretek megfogalmazásához.

A szociálismunkás-képzések vizsgálata is kívánatos praxisnézőpontból. Hasznos lenne olyan felméréseket készíteni, melyek a szociális munkás tudás- és kompetenciakritériumainak a gyakorlatban történő felhasználásáról szólnak, olyan vizsgálatokat lefolytatni, melyek a tudáselemeket veszik számba a gyakorlatban és képzésben. Fontos lenne összevetni az eredményeket, és az alapképzéseket sokkal jobban a gyakorlat elvárásaihoz igazítani. A képzőintézmények és a szakmai szervezetek részvételével valósulhat meg változás ezen a téren. Ha mi nem mondjuk meg, eldönti helyettünk az állam a képzés bemenet szűkítésével a felsőoktatásban, duális szakképzéssel és más intézkedéssel.

Ne felejtjük el, munkánk szövetségesei a szociális munka igénybe vevői is. Velük együtt dolgozunk a közösségekben, a szolgáltatásokban. Kiváló hazai példákat ismerünk a szolgáltatást igénybe vevők bevonására a jogérvényesítés, a szegénység elleni fellépés, a közösségekkel való munka kapcsán. Élénkíteni szükséges a civil társadalom, az állampolgárok bekapcsolását a problémák megismertetésébe és a megoldások keresésébe.

Szükséges a diskurzus fenntartása a szakmában dolgozók között, és azokkal, akik velünk együtt cselekedhetnek. Néhányan azt gondoltuk fél évvel ezelőtt, legyen ismét folyóirata a szociális munkának. **PÁRBESZÉD – Szociálismunka-folyóirat** elnevezéssel új folyóiratot indítunk útjára. A periodika *„küldetése a szociális munka értékeinek, az elméleti és a gyakorlati területek munkáinak, a kutatások eredményeinek közlése, diskurzusok folytatása, a lapban megjelent írások felhasználásának elősegítése a szakmai közönség és a szociális munka iránt érdeklődők számára. A folyóirat befogadó a témafelvetésekre, a dialógusokra, a szociális munkáról való gondolkodásra.”*

<http://parbeszed.lib.unideb.hu/index.php>

A folyóirat online jelenik meg, az egyes számokban található cikkek, tanulmányok nyilvánosak, letölthetők lesznek. A folyóirat egyszerre kíván teret engedni az elméleti, gyakorlati írásoknak, kutatási eredményeknek. Célunk megteremteni az egyensúlyt a szociális munka elméletét elmélyítő és gyakorlatát gazdagító munkák között, ennek érdekében a szerkesztőbizottság tagjai között találhatóak a képzések oktatói mellett a gyakorlat mesterei.

Végezetül bízom abban, képesek vagyunk összefogni és cselekvésekben megmutatni a szociális munka jelentőségét, felvállalva a küzdelmet az emberi jogokért, társadalmi csoportokért, a szakma továbbéléséért.

A mai nap is jó alkalom a közös gondolkodásra, a cselekvések folytatására. Kívánom magunknak a szociális munkát erősítő változásokat!